

Каньоса Н. Г. Творчий розвиток дітей засобами образотворчого мистецтва у початковій школі / Н. Г. Каньоса // Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи : зб. матеріалів Регіональної науково-практичної конференції / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, кафедра теорії та методик дошкільної і початкової освіти, управління освіти і науки Кам'янець-Подільської міської ради ; [відпов. секр. Н. Г. Каньоса]. – Кам'янець-Подільський, 2016. – С. 73–77.

УДК 373.3.016:7

Каньоса Н.Г.
кандидат психологічних наук, доцент

Творчий розвиток дітей засобами образотворчого мистецтва у початковій школі

У статті розглянуто особливості розвитку творчих здібностей учнів початкових класів на уроках образотворчого мистецтва у психолого-педагогічному аспекті.

Ключові слова: *творче мислення, творча діяльність, творчий потенціал, малювання на інтегративній основі.*

Феномен творчості завжди привертав увагу дослідників як найважливіший компонент соціальної культури. Творчість – це позитивно спрямована діяльність, каталізатор прогресивних змін у суспільстві, культурі. Це багатогранне поняття, що пронизує всі сторони діяльності особистості і проявляється у всіх напрямках суспільної практики. З моменту зародження та становлення шкільної практики навчання особлива увага завжди приділялася вихованню особистості, що зможе творчо ставитися до праці, самостійно знаходити вирішення назрілих проблем. Виховання таких якостей потребує відповідного педагогічного підходу, цілеспрямованого впливу педагогів протягом усього періоду навчання та виховання. Діти повинні вчитися самостійно мислити, мати власну думку, відчувати відповідальність за справу. Творча особистість значно краще адаптується до соціальних, побутових та виробничих умов, ефективно їх використовує, удосконалює,

змінює. Протягом тривалого часу творчі здібності вважалися притаманними лише обранцям долі. Проблемами творчості з давніх-давен цікавилися Платон, Аристотель, Августин, Гегель, Й.-Г.Песталоцці, та ін. Більш глибоке дослідження питань творчості, особливостей творчої діяльності, умов формування творчої особистості почалося на межі XIX та XX століть. Великий внесок у дослідження проблем творчості внесли Г.Я. Буш, О.М.Леонтьєв, К.С.Пігров, Я.О.Пономарьов, С.Л.Рубінштейн, О.К.Тихомиров, П.Я.Якобсон, Л.В.Яценко. Батьком української творчої думки вчені називають Феодосія Печерського, девізом творчості якого стали слова “Віруй і пізнавай”. Проблеми розвитку творчого потенціалу дитини, дорослої людини були в центрі уваги першого філософа України Г.С.Сковороди. Ідеї розвитку творчої особистості продовжують у своїх працях Т.Г.Шевченко, І.Я.Франко, Леся Українка, яка, зокрема, наголошувала на тому, що вчитель повинен постійно працювати над розвитком творчого потенціалу учнів. Ці ідеї продовжують в своїй педагогічній спадщині Б.Д.Грінченко, А.С.Макаренко, В.О.Сухомлинський. Творча діяльність людини на сучасному етапі є предметом дослідження філософії, фізіології, психології, педагогіки, логіки [4].

В умовах поглиблення демократизації вітчизняної освіти, усвідомлення загрози бездуховності, що опанувала значною часткою молоді, браку емоційної культури особистості, особливо актуальними і значущими у виховній сфері є загальнолюдські цінності. Серед засобів формуючого впливу виключної функціональної ролі набуває образотворче мистецтво.

Науково обґрунтовано і педагогічно доведено доцільність використання образотворчого мистецтва в навчально-виховному процесі, зокрема з метою реалізації її творчого потенціалу. Оскільки образотворче мистецтво загальноновизнано складовою духовної культури суспільства й водночас специфічним видом практично-духовного опанування світу, цілком очевидним виступає його неоціненне значення для цілісного суспільного виховання особистості, її емоційного, естетичного й інтелектуального

розвитку (О.О. Біла, С.В. Коновець, Б.М. Неменський, Л.О. Хомич, Н.М. Чернуха, Г.П. Шевченко) [1].

Ще наприкінці ХІХ ст. мислителі почали визнавати в дитині творця. Думка про те, що дитина за своєю психологічною будовою є «вродженим» художником, висловлювалася Я. Корчаком, М. Пришвіним, К. Станіславським, К. Ушинським, Т. Шевченком, В. Сухомлинським, Л.С. Виготським та ін.

У психолого-педагогічних дослідженнях останніх десятиліть присвячених проблемам навчання образотворчого мистецтва (Б.М. Неменський, Ю.А. Полуянов, Б.П. Юсов) та в навчально-методичній літературі (Є.А. Антонович, С.В. Коновець, Л.М. Любарська, М. І. Резниченко, В.А. Шпільчак) стверджується, що метою навчання мистецтва у загальноосвітній школі є формування в учнів особистісно-ціннісного ставлення до мистецтва та дійсності, яке полягає у поєднанні процесів набуття ціннісних орієнтацій у сфері мистецтва та оволодіння способами і навичками сприймання та створення художніх об'єктів (Л.О. Шевнюк).

Л. С. Виготський писав про те, що творчість виявляється скрізь, де людина уявляє, змінює, відступає від стереотипу, створює хоча б крупицю нового для інших або для себе [5,с.236].

Однією із сфер, де на ранніх стадіях життя проявляється творча активність дітей, є образотворче мистецтво. Як відомо всі діти малюють. Малювання є основним засобом вираження себе на самих ранніх стадіях життя.

Відомий педагог, учений К. Ушинський вважав, що систематичне навчання малюванню необхідно починати, коли дитині виповнюється сім років, адже для неї це не тільки приємне, цікаве заняття, але й ефективний засіб розвитку мислення, емоційно-чуттєвої сфери, самовдосконалення. У «Родном слові» вчений запропонував «Картинки для рисовки по квадратику». Г. Кершенштейнер також запропонувала оригінальну методику організації занять з малювання на інтегративній основі. Дослідниця

небезпідставно вважала, що як кожний урок повинен бути уроком рідної мови, так і кожна галузь знань повинна давати матеріал для малювання. У молодших класах малювання пов'язувалося з наочним і предметним навчанням. [2, с.46].

Важливою складовою художньо-творчого процесу є творче мислення. Це активна цілеспрямована діяльність, у результаті якої виникає щось нове, оригінальне. Розвиток творчих здібностей залежить від оволодіння засобами уяви, які призводять до підвищення оригінальності, продуктивності та варіативності образів, що створюються. Це властиво й художній творчості дітей [4].

Г. Керштейнер виділила етапність, за якою відбувається розвиток образотворчої діяльності дитини:

- достадійна фаза (від 2-х до 4-х років) – це зображення каракулів, штрихів тощо;
- I стадія (від 4-х до 6 років) – виконання схематичних зображень, далеких від реальних предметів, дитина малює те, що знає, а не те, що бачить;
- II стадія (від 6 до 8 років) – виникає відчуття форми та лінії; відбувається суміш схематичного й формального, передання взаємовідношень частин, народжуються паростки зображення, схожого на дійсність;
- III стадія (від 8 до 12 років) – ступінь схожого зображення, при якому зникає схема, з'являється силует чи контур, але ще немає пластичності предмета, перспективи;
- IV стадія (від 12 до 15 років) – пластичне зображення, при якому окремі частини зображуються випукло за допомогою світлоти тіні, з'являється перспектива, передається рух [2, с.38].

Наведена етапність показує, що віковий період зображувальної діяльності учнів початкових класів характеризується стійким відчуттям форми, лінії, внаслідок чого їхні малюнки наближені до адекватного відбиття дійсності. Це дає змогу стверджувати, що цілеспрямований педагогічний вплив на формування навичок володіння у дітей цієї вікової групи засобами

образотворчого мистецтва дасть позитивний ефект у їхньому творчому розвитку.

Щоб відтворити свій внутрішній духовний світ, у дітей виникає потреба відчувати себе творцем. Творча діяльність, яка веде до створення духовних цінностей – є важливою умовою духовного життя особистості. Чим більше діти пізнають світ, тим ширша тематика їх малюнків [2, с.67].

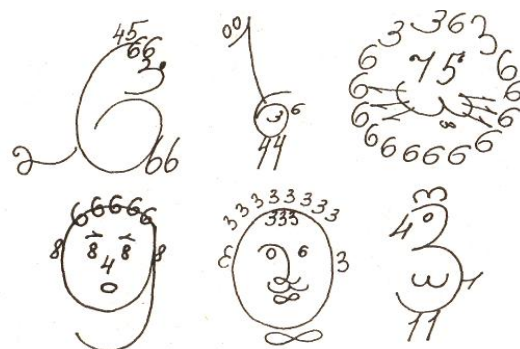
Ми пропонуємо деякі ігри для творчого розвитку школяра на уроках образотворчого мистецтва .

МАЛЮЄМО ЦИФРАМИ

Мета: розвивати уяву, творче мислення.

Матеріал : олівці.

Хід гри: використовуючи зображення цифр у різних масштабах, напрямках, створити малюнок (обличчя, пташку, тварину тощо)

КАЗКОВИЙ ПОРТРЕТ

Мета: вчити дітей доводити задум до образу , розвивати уяву , творчі здібності.

Матеріал: різнокольорові олівці або фарби.

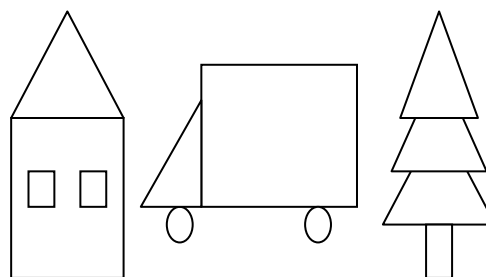
Хід гри: дітям пропонується зображення замкнутої лінії у вигляді певної форми, яку вони розглядають, повертаючи аркуш паперу до тих пір, доки не побачать якийсь реальний образ. Після цього діти домальовують його так, щоб він став помітним для всіх інших .

СТВОРЕННЯ ЗОБРАЖЕНЬ

Мета: розвивати творчі здібності.

Матеріал: геометричні фігури різного розміру і кольору , вирізані з картону.

Хід гри: використовуючи зображення різних геометричних фігур скласти певні об'єкти (хатинку, машинку, дерево та ін.)

Отже, мету навчання образотворчому мистецтву можна сформулювати

таким чином: розвивати, заохочувати, не розгубити, надати можливості самореалізації творчого потенціалу дитини .

На підставі аналізу літературної та педагогічної спадщини можна зробити висновок, що освітній ідеал вбачається у всебічно розвиненій особистості, зокрема в художньо-естетичному відношенні. Досвідчені педагоги вважають, що процес навчання необхідно спрямовувати на розвиток здібностей дитини, формування у неї таких умінь та навичок, які згодом дозволили б зробити життя більш змістовним.

Література :

1. Кайдановська О.О. Формування творчого мислення майбутнього вчителя образотворчого мистецтва у процесі вивчення основ композиції : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання» / О.О. Кайдановська. – Київ, 2004. – 20с.

2. Кершенштейнер Г. Развитие художественного творчества ребенка. / Г. Кершенштейнер. – Москва, 1914. – 92с.

3. Кириченко М.А. Основи образотворчої грамоти : Навчальний посібник / М.А. Кириченко, І.М. Кириченко – 2-ге вид., перероб. і допов. – Київ : Вища школа, 2002. – 190с.

4. Лихвар В.Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія виховання» / В.Д. Лихвар. – Херсон, 2003. – 18с.

5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. / С.Л. Рубинштейн. 2-е издание – Санкт-Петербург : Питер, 2009.– 720 с.

Annotation.

In the article the features of the development of creative abilities of primary school pupils in the classroom of Fine Arts in psychological and pedagogical aspects.

Keywords: *creativethinking, creativity, creativity, drawingonintegrativebasis.*